

# Wojciech Kwiatkowski

---

## Prawo łaski na poziomie stanowym w USA

---

Zeszyty Prawnicze 16/4, 153-188

---

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WOJCIECH KWIATKOWSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

## PRAWO ŁASKI NA POZIOMIE STANOWYM W USA

### 1. WSTĘP

W systemach polityczno-prawnych współczesnych państw funkcjonuje instytucja prawa łaski. Pozwala ona uprawnionemu podmiotowi na darowanie, zamianę bądź złagodzenie kary wymierzonej w postępowaniu karnym konkretnej osobie, ewentualnie także zadecydowanie o nałożonych na nią środkach karnych, jak też o innych, specyficznych dla poszczególnych państw, prawnokarnych następstwach skazania. Mechanizm ten jest obecnie postrzegany przede wszystkim jako swoisty „wentyl bezpieczeństwa”, stosowany w nieokreślonych z góry, nadzwyczajnych sytuacjach – powstałych po popełnieniu czynu wypełniającego znamiona przestępstwa.

W artykule omówiono podstawowe reguły obowiązujące na poziomie stanowym w Stanach Zjednoczonych, a dotyczące prawa łaski (*clemency*). W realiach amerykańskich instytucja ta stosowana i rozwijana była na tym poziomie z chwilą początków kolonizacji kontynentu i na wiele dziesięcioleci przed powstaniem państwa amerykańskiego, a obecne konstytucje stanowe (co do zasady) nie są w tym zakresie tożsame z regulacjami obowiązującym na szczeblu federalnym. Mam tu zarówno na myśli podmiot stosujący prawo łaski (na szczeblu federalnym jest to wyłącznie prezydent<sup>1</sup>), to, na czym tak właściwie może polegać akt łaski,

---

<sup>1</sup> Zagadnienie prawa łaski prezydenta USA zostało już omówione przez autora niniejszego artykułu na łamach Zeszytów Prawniczych, por. W. KWIATKOWSKI, *Federalne prawo łaski w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, «Zeszyty Prawnicze» 15.3/2015, s. 71-94.

jak i obowiązujące procedury rozpoznawania spraw o ulaskawienie. Rozwiązania prawne obowiązujące w poszczególnych stanach są przede wszystkim konsekwencją ich własnej historii, ale też głęboko ugruntowanych na tym poziomie sprawowania władzy zasad ustrojowych (przewidujących na przykład pluralny model władzy wykonawczej czy większą możliwość wpływania wyborców na prace wybieralnych organów władzy szczebla stanowego<sup>2</sup>). Nie mniejsze znaczenie mają tu też zakres i specyfika przestępstw stanowych (które przekładają się na liczbę osób potencjalnie zastosowanych uzyskaniem aktu łaski), liczne wady w funkcjonowaniu stanowego wymiaru sprawiedliwości<sup>3</sup> oraz (w większości stanów) obowiązywanie i wykonywanie kary śmierci<sup>4</sup>. Warto też zauważyć, że regulacje stanowe przewidują szereg interesujących i autorskich rozwiązań, z których niektóre są często brane pod uwagę w trakcie debat nad zmianą zasad stosowania tego środka przez prezydenta USA. Mogłyby także być wzięte pod uwagę w Polsce wówczas, gdyby polski prawodawca chciał zmienić obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej przepisy w tej kwestii<sup>5</sup>.

## 2. RYS HISTORYCZNY

Mając na uwadze to, że państwo amerykańskie powstało z 13 kolonii brytyjskich, za prawdziwe można uznać twierdzenie, że reguły wydawania aktów łaski „przywędrowały” na kontynent Ameryki Północnej

---

<sup>2</sup> Na poziomie stanowym głęboko zakorzenione są różnego rodzaju mechanizmy demokracji bezpośredniej, które pozwalają bezpośrednio obywatelom np. na odwołanie w drodze referendum osoby piastującej określone stanowisko przed końcem jej kadencji.

<sup>3</sup> Niektóre z nich poruszone zostaną w pkt. 3 opracowania.

<sup>4</sup> W tym temacie por. np. W. KWIATKOWSKI; *Zagadnienie kary śmierci w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, «Zeszyty Prawnicze» 12.3/2012, s. 115-150.

<sup>5</sup> Obecnie są to art. 139 Konstytucji RP (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483) oraz (w zakresie procedury ulaskawieniowej przed sądami i Prokuratorem Generalnym) art. 560-560 Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. Nr 89 poz. 555).

w XVII w. wraz z kulturą prawną Wielkiej Brytanii<sup>6</sup>. Uprawnienie to pełniło w ówczesnym społeczeństwie każdej z kolonii ważną rolę, bowiem prawo brytyjskie przewidywało możliwość wymierzenia samej tylko kary śmierci w około 200 różnych przypadkach, a działanie organów ścigania oraz sądów dalekie było od dzisiejszych standardów. Stąd też mechanizm ten, przy wszystkich swoich wadach, postrzegany był jako pewnego rodzaju przeciwwaga dla surowego prawa karnego oraz ułomnej procedury karnej<sup>7</sup>. W większości kolonii uprawnienie to spoczywało w rękach zarządzających w imieniu króla gubernatorów bądź właścicieli poszczególnych kolonii, którzy mieli pełną dowolność w jego stosowaniu. Jednak statuty królewskie przewidywały też sytuacje odmienne, w Connecticut i Rhode Island to zgromadzenia ogólne (przy udziale gubernatora oraz 6 podległych mu urzędników) miało prawo do udzielania aktów łaski, a konstytucja Karoliny z 1669 r. gwarantowała to prawo zebraniu wszystkich właścicieli. Tak samo sytuacja wyglądała w kolonii Wschodniego New Jersey, z tą różnicą, że tu za ułaskawieniem musiało opowiedzieć się co najmniej 18 z 24 właścicieli. Natomiast regulacje przyjęte w 1676 r. przez kwaków w Zachodnim New Jersey przewidywały, że jeżeli dokonane zostało przestępstwo przeciwko osobie (tj. jej majątkowi, czci, zdrowiu itp.), wówczas prawo takie miała ofiara

---

<sup>6</sup> Król Anglii stosował prawo łaski już w VII wieku, z biegiem lat reguły jego stosowania podlegały coraz większej kazuistyce. Por. K.H. FOWLER; *Limiting the Federal Pardon Power*, «Indiana Law Journal» 83.14/2008, s. 1654. Materiał dostępny na stronie <http://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol83/iss4/17> [dostęp 9 stycznia 2016 r.] W.F. DUKER; *The President's Power to Pardon: A Constitutional History*, «William & Mary Law Review» 18.3/1977, s. 476-497. Materiał dostępny na stronie <http://scholarship.law.wm.edu/wmlr/vol18/iss3/3> [dostęp 9 stycznia 2016 r.].

<sup>7</sup> Szerzej K. RIDOLFI, S. GORDON, *Gubernatorial Clemency Powers. Justice or Mercy?* «Criminal Justice» 24.3/2009, s. 29. Materiał dostępny na stronie <http://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=ncipscholarship> [dostęp 20 stycznia 2016 r.], J.R. ACKER, CH.S. LANIER, *May God - or the Governor - Have Mercy: Executive Clemency and Executions in Modern Death-Penalty Systems*, «Criminal Law Bulletin» 36/2000, s. 205-206. Materiał dostępny na stronie <http://www.deathpenaltyinfo.org/documents/AckerClemency.pdf> [dostęp 20 stycznia 2016 r.].

przestępstwa<sup>8</sup>. I choć z czasem wszystkie kolonie przyjęły model, w którym aktu łaski udzielał gubernator, to w niektórych stanach do takich właśnie specyficznych rozwiązań powrócono zaraz po uzyskaniu niepodległości i powstaniu 13 suwerennych stanów-państw<sup>9</sup>.

Utworzona w konsekwencji wojny o niepodległość przez stany legislatura federalna (tj. Kongres Kontynentalny) zdecydowała o przyznaniu głównodowodzącemu Armii Kontynentalnej prawa do darowania bądź łagodzenia kar, ale z zastrzeżeniem, że będzie ono dotyczyło jedynie przestępstw wymierzonych przeciwko konfederacji<sup>10</sup>. Jednocześnie większość parlamentów stanowych dość szybko przemodelowała dotychczas obowiązujące na swoim obszarze regulacje w tym zakresie. Zmiany dotyczyły organu uprawnionego do podjęcia decyzji w tej materii (np. w New Hampshire oraz Georgii uprawnienie to powierzono w całości parlamentowi<sup>11</sup>) albo polegały na uzależnieniu w jakimś stopniu decyzji gubernatora od parlamentu stanowego bądź innych członków stanowej egzekutywy<sup>12</sup>. Pewne ograniczenia dotyczyły także zakresu aktu łaski (np. w Nowym Jorku gubernatorowi zakazano stosowania aktu łaski w sytuacji, gdy osoba dopuściła się zdrady bądź zabójstwa), mocy jego obowiązywania (np. poprzez wprowadzenie jedynie czasowego zawieszenia wykonania kary), czy tego, kiedy tak właściwie organ uprawniony mógł skorzystać z uprawnienia do ułaskawienia (np. w Massachusetts gubernatorowi zabroniono udzielania aktów łaski przed skazaniem).

---

<sup>8</sup> Por. W. DUKER, *op. cit.*, s. 497-501, S.M. RINGOLD; *The dynamics of executive clemency*, «American Bar Association Journal», 52.3/1966, s. 240.

<sup>9</sup> Powszechnie przyjęte także dziś w Polsce tłumaczenie wyrazu „state” czy też w l.mn. „states” jako stan/stany wydają się gubić tę istotną cechę ustroju państwa amerykańskiego.

<sup>10</sup> *Resolution on Pardoning Power, 28 May 1777*, Materiał dostępny na stronie <http://founders.archives.gov/documents/Adams/06-05-02-0124> [dostęp 20 stycznia 2016 r.]

<sup>11</sup> W myśl konstytucji Georgii z 1777 r. gubernator miał jedynie możliwość zawieszenia wykonania kary do następnego posiedzenia parlamentu.

<sup>12</sup> Owe uzależnienie najczęściej polegało na obowiązku uzyskania przez gubernatora pozytywnej – wiążącej bądź nie – opinii tych gremiów. Por. W. DUKER, *op. cit.*, s. 500.

Istotnym wydarzeniem z punktu widzenia stanowych regulacji dotyczących prawa łaski było uchwalenie obowiązującej do dziś Konstytucji federalnej. Wprowadzono w niej nadal aktualny podział kompetencji pomiędzy organy federalne i stany tworzące federację. Jednym z elementów tego podziału było przyznanie prezydentowi prawa łaski wobec osób, które dopuściły się przestępstwa „przeciwko Stanom Zjednoczonym”<sup>13</sup>. Jednocześnie żaden z uczestników konwencji konstytucyjnej ani nie podważał kompetencji stanów w stosowaniu prawa łaski w pozostałym zakresie, ani nie negował dotychczasowego ich dorobku w tej kwestii, ani tym bardziej nie żądał wprowadzenia do Konstytucji stosownych regulacji wiążących w jakiś sposób stany w tej materii.

Obecnie każdy z 50 stanów przewiduje w swojej konstytucji organ właściwy do stosowania prawa łaski oraz własną (mniej lub bardziej rozbudowaną) procedurę ułaskawieniową. Ponad połowa z nich, w tym przede wszystkim te, które były przyjmowane do Unii w XIX i XX w., w dużej mierze oparły swoje regulacje na modelu federalnym. Jednakże, podobnie jak i w dziedzinie prawa karnego materialnego i procesowego, przy wielu cechach wspólnych, regulacje dotyczące tej materii przejawiają też szereg różnic. Po części wynikają one z historii poszczególnych stanów, a po części są konsekwencją różnego rodzaju determinantów, które ujawniły się w biegiem lat.

### 3. DETERMINANTY WPLYWAJĄCE NA REGULACJE PRAWNE I STOSOWANIE PRAWA ŁASKI W POSZCZEGÓLNYCH STANACH. STANOWISKO SĄDU NAJWYŻSZEGO USA W PRZEDMIOCIE „STANOWEGO PRAWA ŁASKI”

Obowiązujące dziś w poszczególnych stanach regulacje dotyczące prawa łaski zostały ukształtowane w oparciu o kilka bardzo istotnych czynników oprócz historii danego stanu. Przede wszystkim trzeba mieć

---

<sup>13</sup> Katalog tych przestępstw znajduje się w dziale 18 części I federalnego Kodeksu Stanów Zjednoczonych, ale wiele czynów zostało spenalizowanych także w innych ustawach uchwalanych przez Kongres (jak np. w Jednolitym Kodeksie Sądownictwa Wojskowego).

na uwadze, że przyjęty w Konstytucji podział kompetencji pomiędzy federację a stany spowodował, że większość czynów zabronionych popełnianych w USA – w tym zwłaszcza tzw. „pospolitych przestępstw”, jak zabójstwa, napady z użyciem niebezpiecznego narzędzia, przemoc domowa czy prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu, to przestępstwa stanowe – ścigane przez stanowe organy ochrony prawnej i sądzone w stanowych procedurach. W poszczególnych stanach istnieją też różnego rodzaju regulacje niezwykle surowo podchodzące do recydywy (np. *three-strikes law*<sup>14</sup>) i przestępstw popełnianych przez osoby, które nie ukończyły 21. roku życia, czy też wprowadzające obowiązywną karę pozbawienia wolności za popełnienie niektórych czynów zabronionych. W efekcie liczba osób odbywających karę pozbawienia wolności w więzieniach (i aresztach) stanowych sięga 2 mln. (w skali całego kraju), a koszty, jakie rokrocznie ponoszą z tego tytułu wszystkie stany, szacuje się na około 40 mld. USD<sup>15</sup>. Powoduje to w wielu stanach sytuację, w której skuteczna resocjalizacja w zakładzie karnym jest jedynie pustym sloganem, a dodatkowo naraża stany na roszczenia wytaczane przez skazanych osadzonych w przepelnionych więzieniach<sup>16</sup>.

---

<sup>14</sup> W stanach, które przyjęły tę zasadę osoba, która popełni trzecie z kolei przestępstwo określonego rodzaju musi liczyć się z tym, że otrzyma karę dożywotniego pozbawienia wolności albo będzie mogła ubiegać się o przedterminowe zwolnienie po odbyciu np. 80% zasądzonej kary. Szerzej por. np. M. VITIELLO; *Three Strikes: Can We Return to Rationality*, «Journal of Criminal Law & Criminology» 87.2/1997, s. 395-481. Materiał dostępny na stronie <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6910&context=jclc> [dostęp 30 stycznia 2016 r.], IDEM, *Reforming three strikes' excesses*, Washington University Law Quarterly, Vol. 82/2004, s. 1-42. Materiał dostępny na stronie [http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1360&context=law\\_lawreview](http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1360&context=law_lawreview) [dostęp 30 stycznia 2016 r.]

<sup>15</sup> W samych tylko stanach Kalifornia i Teksas kary pozbawienia wolności odbywa ponad 220 tys. osób, co rokrocznie kosztuje te stany odpowiednio 7 i 2,5 mld USD. Za CH. HENRICHSON, R. DELANEY, *The Price of Prisons. What Incarceration Costs Taxpayers*, Vera Institute of Justice, Nowy Jork 2012, s. 8. Materiał dostępny na stronie <http://www.vera.org/sites/default/files/resources/downloads/price-of-prisons-updated-version-021914.pdf> [dostęp 30 stycznia 2016 r.]

<sup>16</sup> Prawa osób osadzonych w więzieniach stanowych były przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego USA, który w orzeczeniu *Brown v. Plata* z 2011 r. (*Brown v. Plata*, 563 U.S., 2011) oceniając sytuację w więzieniach stanowych Kalifornii, stwierdził,

Stąd też coraz częściej zrównoważone, acz regularnie stosowanie prawa łaski jest w wielu stanach postrzegane jako potencjalne „lekarstwo” mające na celu jeśli nie zaradzenie temu problemowi, to przynajmniej ograniczenie jego skali<sup>17</sup>.

Regulacje dotyczące aktów łaski na tym poziomie władzy w większym stopniu muszą uwzględniać też to, że w grupie przestępstw stanowych, dużo częściej niż w wypadku przestępstw federalnych, pojawiają się takie, których popełnienie w konkretnej sytuacji nie będzie podlegało jednoznacznie krytycznej ocenie moralnej obywateli. Chodzi tu na przykład o sytuacje, w których zabójstwa z premedytacją dokonała maltretowana przez wiele lat żona, gdy lekarz pod wpływem współczucia i na wyraźną prośbę pacjenta dopuścił się czynnej eutanazji, albo gdy kradzieży leku w aptece dokonał rodzic, którego nie stać na zakup określonego medykamentu dla swojego chorego dziecka<sup>18</sup>. Stąd, jeżeli dodatkowo sędzia orzekający w sprawie nie ma możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary, akt łaski będzie w pewnym sensie narzędziem „zmiękczającym” twardą literę prawa.

Nie może ująć uwadze też fakt, że w wielu stanach prawo łaski jest postrzegane jako swoista przeciwwaga braku możliwości zapewnienia oskarżonym (a następnie skazanym) ochrony prawnej na tym samym poziomie co w innych stanach bądź na poziomie gwarantowanym w postępowaniu federalnym. Dotyczy to zarówno pracy stanowych organów ścigania, jak i stanowych sądów<sup>19</sup>. Znamiennym jest, że to właśnie na

---

że sytuacja taka (osadzonych w więzieniach było dwukrotnie więcej niż miejsc w zakładach karnych) narusza gwarancje jednostki zapewnione jej w VIII Noweli do Konstytucji, a władze stanu nie mogą tłumaczyć tego stanu rzeczy brakami środków na budowę nowych więzień. Wyrok ten został odebrany jako wyraźna wskazówka co do dalszego postępowania także w Alabamie, Delaware, Illinois, Massachusetts, a nawet Hawajach, w których to stanach populacja zakładów karnych sięgała od 150 do 200% dopuszczalnej.

<sup>17</sup> W tym temacie por. zwłaszcza C.H. DRINAN; *Clemency in a Time Of Crisis*, «Georgia State University Law Review» 28.4/2012, s. 1135-1140. Materiał dostępny na stronie <http://readingroom.law.gsu.edu/gsulr/vol28/iss4/6> [dostęp 30 stycznia 2016 r.]

<sup>18</sup> Por. K. RIDOLFI, S. GORDON, *op.cit.*, s. 1.

<sup>19</sup> Jest to konsekwencją przyjętego w wielu stanach modelu funkcjonowania organów ścigania zakładającego możliwość obsadzania stanowisk w wyniku wyborów



tym poziomie najczęściej dochodzi do skazania na karę śmierci osoby, która w toku dalszych czynności, podejmowanych nierzadko w innych sprawach, okazuje się być niewinna<sup>20</sup>. Jeszcze inną kwestią jest to, że niedofinansowanie stanowego wymiaru sprawiedliwości wytworzyło w USA sytuację, w której *de facto* jedynie osoby majątne mają zagwarantowaną w pełni fachową pomoc prawną w sprawach karnych – od momentu zatrzymania aż do wykonania kary. Natomiast oskarżonym korzystającym z obrońcy ustanowionego przez sąd z urzędu (około 80% wszystkich spraw karnych) pozostaje gorzka świadomość, że reprezentujący ich adwokaci – opłacani przez władze stanu zgodnie z przyjętym taryfikatorem – nie wykażą woli podjęcia działań wykraczających ponad „absolutne minimum” wymagane od nich przepisami prawa<sup>21</sup>.

---

powszechnych, co z jednej strony zmusza zwycięzców do poszukiwania możliwości wykazania się przed wyborcami, a z drugiej nie zawsze gwarantuje ich należyty profesjonalizm. To samo dotyczy zresztą sędziów orzekających w sprawie, którzy nie tylko mogą pochodzić z wyborów powszechnych, ale jeszcze mogą zostać odwołani w drodze referendum ludowego (*recall*) przed końcem kadencji, na jaką zostali wybrani, przez co w konkretnych sprawach mogą być podatni na presję otoczenia. Nie bez znaczenia w kontekście tzw. „pomyłki sądowej” pozostaje też kwestia szeroko stosowanej w USA instytucji umowy przedsądowej zawieranej pomiędzy oskarżonym a oskarżycielem (*plea bargains*), efektem czego nie dochodzi do postępowania dowodowego przed sądem. Brak skutecznego i doświadczonego obrońcy w takich sytuacjach niejednokrotnie powoduje, że do popełnienia czynu zabronionego przyznają się osoby, które takowego nie popełniły. Jeszcze inną kwestią jest to, że skład ławy przysięgłych (orzekającej w I instancji o winie) dość często narusza ustalone przez Sąd Najwyższy standardy dotyczące jej kompletowania. W tym temacie por. orzeczenia *Norris v. Alabama*, 294 U.S. 587 (1935) oraz *Batson v. Kentucky*, 476 U.S. 79 (1986).

<sup>20</sup> Wskaźnik ten wynosi nieco ponad 4%, z czego wynikałoby, że na 25 osób osadzonych w celi śmierci jedna z nich jest niewinna. Por. S.R. GROSSA, B. O'BRIENB, CH. HUC, E. H. KENNEDY, *Rate of false conviction of criminal defendants who are sentenced to death*, «Law and Economics Research Paper Series» 14-011/2014, s. 1. Materiał dostępny na stronie <http://www.pnas.org/content/111/20/7230.full.pdf> [dostęp 30 stycznia 2016 r.]

<sup>21</sup> Sytuacja ta jest dostrzegalna zwłaszcza wtedy, gdy z pomocy obrońcy ustanowionego z urzędu korzysta osoba skazana na karę śmierci. Praktyka pokazuje bowiem, że adwokaci wyznaczeni z urzędu nie dokonują w takiej sytuacji wnikliwej oceny materiału dowodowego zebranego w sprawie, a przede wszystkim nie dążą do wykorzystania nowoczesnych, niedostępnych w chwili skazania, badań i ekspertyz kryminalistycznych (np. badań DNA czy tych, które opierają się na nowoczesnych

Kwestia ta budzi oburzenie znacznej części społeczności amerykańskiej, a nabiera zupełnie nowego znaczenia wówczas, gdy chodzi o wykonanie kary śmierci<sup>22</sup> albo gdy dotyczy członka społeczności uznawanej za mniejszość rasową.

Warto też zauważyć, że na obecny kształt stanowych regulacji dotyczących prawa wpływ miał także Sąd Najwyższy USA, przy czym wiele kwestii stanowiło jedynie tzw. wątek poboczny (*obiter dicta*) określonej sprawy. I tak w sprawie *Herrera v. Collins*<sup>23</sup> Sąd stwierdził, że z Konstytucji federalnej nie wynika obowiązek dla stanów wprowadzenia do ich porządku prawnego jakichkolwiek regulacji dotyczących ułaskawień. W orzeczeniu *Ohio Adult Parole Authority v. Woodard*<sup>24</sup> natomiast sędziowie podnieśli, że jakkolwiek stan nie musi przewidywać jakiegokolwiek procedury ułaskawieniowej, to (jeżeli już takowa jest) przynajmniej w sytuacjach, w których orzeczono karę śmierci, procedura taka musi czynić zadość niektórym gwarancjom tzw. „rzetelnego postępowania organów władzy” przewidzianych w V Noweli do Konstytucji<sup>25</sup>. W szczególności nie może polegać na tym, że podmiot uprawniony będzie je stosował na zasadzie loterii czy wedle własnego kaprysu i w całkowitym oderwaniu od sytuacji oraz argumentów podnoszonych przez

---

metodach analizy dźwięku czy obrazu). Szablonowym przykładem takiego niedbalstwa był przypadek Leonarda Rojasa, któremu władze stanowe zapewniły adwokata zobowiązanego do reprezentowania skazanego w postępowaniu prowadzonym po wydaniu wyroku śmierci, a ten nie podjął praktycznie żadnych czynności, do których obrońca zobligowany jest przez prawo stanu. Por. C.H. DRINAN, *op. cit.*, s. 1134-1135.

<sup>22</sup> Obecnie w 31 stanach prawo przewiduje możliwość wymierzenia tej kary za popełnienie określonych przestępstw. Ilekroć pojawiają się w takiej sprawie wątpliwości, tylekroć społeczeństwie danego stanu rosną emocje i ożywają głosy nawołujące organ uprawniony do zamiany tej kary (np. na dożywotnie pozbawienie wolności) bądź przynajmniej do odroczenia jej wykonania. W tym zakresie stany podlegają też silnej presji różnego rodzaju organizacji międzynarodowych, obcych państw czy nawet powszechnie znanych osób duchownych.

<sup>23</sup> *Herrera v. Collins* z 1993 r. (506 U.S. 390).

<sup>24</sup> *Ohio Adult Parole Authority v. Woodard* z 1998 r., (523 U.S. 272).

<sup>25</sup> Por. M. CLAYTON; *Forgiving the Unforgivable: Reinvigorating the Use of Executive Clemency in Capital Cases*, «Boston College Law Review» 54.8/2013, s. 763-764. Materiał dostępny na stronie <http://lawdigitalcommons.bc.edu/bclr/vol54/iss2/8> [dostęp 30 stycznia 2016 r.]

wnioskującego. Niedopuszczalne jest też, by prawo stanowe całkowicie odbierało określonym kategoriom więźniów możliwości wnioskowania o ułaskawienie. Istotne może być również to, że Sąd podkreślił, że prawo łaski jest częścią anglosaskiej kultury prawnej. Z kolei w orzeczeniu *Gregg v. Georgia*<sup>26</sup> sędziowie zauważyli, że stan dopuszczający karę śmierci i jednocześnie nieprzewidujący kompleksowej procedury ułaskawieniowej działałby w całkowitej sprzeczności z szeroko rozumianym amerykańskim systemem sprawiedliwości<sup>27</sup>.

#### 4. PODSTAWOWE CECHY STANOWEGO PRAWA ŁASKI

Pod dość ogólnym terminem „prawo łaski” w każdym stanie kryją się nie tylko różne rozwiązania dotyczące organu decydującego o ułaskawieniu (patrz kolejny rozdział), ale też dotyczące samej procedury ułaskawieniowej (w tym zwłaszcza jej jawności czy określających pozycję w takim postępowaniu ofiar przestępstwa bądź ich rodzin) oraz tego, na czym tak właściwie ułaskawienie może polegać. Regulacje w poszczególnych stanach różnią się w tym zakresie, ale najczęściej prawo stanowe daje możliwość:

- 1) ułaskawienia (*pardon*) całkowitego bądź częściowego (w obu sytuacjach ułaskawienie może być warunkowe bądź bezwarunkowe),
- 2) zmniejszenia orzeczonej przez sąd kary (*commutation*) albo jej zamiany na łagodniejszą,
- 3) odroczenia wykonania (*reprieve*),
- 4) przerwy w jej wykonywaniu (*respite*),
- 5) przedterminowego zwolnienia warunkowego (*parole*),
- 6) zmiany sposobu jej odbywania (*transformation*),
- 7) zadecydowania o zwrocie nałożonych kar pieniężnych (*remission*),
- 8) pełnego przywrócenia praw obywatelskich (*restoration of civil and political rights*) w rozumieniu prawa stanowego<sup>28</sup>,

<sup>26</sup> *Gregg v. Georgia* z 1976 r., (428 U.S. 153).

<sup>27</sup> Por. J. R. ACKER, CH. S. LANIER, *op. cit.*, s. 206.

<sup>28</sup> Zasadniczo jest ono też *ex lege* częścią wymienionego ułaskawienia całkowitego. Warto jednak zauważyć, że – podobnie, jak w modelu federalnym – konstrukcji

- 9) przywrócenia praw wyborczych (*restoration of voting rights*),
- 10) wydania tzw. „pośmiertnego ułaskawienia” (*posthumous pardon*)<sup>29</sup>.

Konstytucje stanowe przewidują możliwość objęcia aktem łaski zarówno czynów zaliczanych w prawie stanowym do zbrodni (*crimes*), jak i występków (*misdemeanor*), choć zwłaszcza w odniesieniu do tych pierwszych pojawiają się różnego rodzaju obostrzenia – dotyczące czy to minimalnego okresu kary, jaką wnioskujący musi odbyć, czy też obowiązku uzyskania przez podmiot uprawniony do udzielenia aktu łaski akceptacji innego organu. W kilku stanach konstytucje zastrzegają, że możliwość rozpoznania wniosku o ułaskawienie istnieje dopiero z chwilą zakończenia postępowania sądowego, inne natomiast – po odbyciu określonej części kary (w wypadku kary pozbawienia bądź ograniczenia wolności). Prawo wielu stanów wyłącza możliwość ułaskawienia „z urzędu”, tj., bez uprzedniego otrzymania wniosku od zainteresowanego. Szeroko stosowanym na poziomie stanowym rozwiązaniem jest też obowiązek okresowego przedkładania przez organ właściwy do ułaskawienia raportów ze stosowania tego środka oraz zapewnienie

---

tej nie należy mylić z występującą w wielu stanach USA instytucją zatarcia skazania. W skutek przywrócenia praw obywatelskich osoba taka „odzyskuje” prawa polityczne oraz umożliwiające uczestniczenie w ławie przysięgłych czy ubiegania się o różnego rodzaju świadczenia socjalne. Nie powoduje to jednak usunięcia faktu skazania ze stosownych rejestrów, a sam ułaskawiony nie może przedstawiać siebie jako „osobę niekaraną”.

<sup>29</sup> Jest to konstrukcja dość specyficzna nawet w realiach amerykańskich i w zasadzie nie pasuje do tradycyjnego pojmowania prawa łaski. W praktyce akty te dotyczą wszystkich osób, które zostały skazane w skutek pomyłki sądowej, a brak ich winy został wykazany po ich śmierci, oraz np. skazanych w myśl absurdalnych z dzisiejszego punktu widzenia stanowych regulacji prawnych XVIII i XIX w. dotyczących np. pomocy niewolnikom czy małżeństw mieszanych. Organ uprawniony oczyszcza tu skazanego z postawionych mu zarzutów i jednocześnie w uroczystej formie przyznaje w imieniu stanu, że doszło w przeszłości do niesłusznego skazania. W tej właśnie formie w 2015 r. gubernator stanu Delaware po 168 latach od skazania ułaskawił Samuela D. Burrisa, który otrzymał karę 10 miesięcy pozbawienia wolności oraz 500 USD grzywny za pomoc niewolnikom. Mechanizm ten wykorzystywany jest także wobec osób niewinnych, wobec których wykonano karę śmierci, por. materiał ze strony <http://www.deathpenaltyinfo.org/documents/ArridyPardon.pdf> [dostęp 30 stycznia 2016 r.].

udziału w procedurze ulaskawieniowej ofiarom przestępstwa (a w sytuacji, gdy te zmarły – także ich rodzinom)<sup>30</sup>. W wielu stanach o jej uruchomieniu w stosunku do określonej osoby informowany jest też sąd, który skazał taką osobę, prowadzący sprawę prokurator<sup>31</sup>, a nawet świadkowie, którzy zeznawali w procesie.

Z punktu widzenia budowy stabilnej polityki penitencjarnej i post-penitencjarnej oraz w celu odciążenia stanowych zakładów karnych ważną cechą stanowych rozwiązań dotyczących prawa łaski jest funkcjonowanie uproszczonej procedury aplikowania i rozpoznawania spraw w sytuacji, gdy wnioskującym jest sprawca występku bądź osoba, która popełniła „drobne” przestępstwo po raz pierwszy oraz tworzenie odrębnych procedur w ramach przedterminowego zwolnienia warunkowego. Osobno należy też wspomnieć o praktyce decydowania w przedmiocie ulaskawień w z góry określonych odstępach czasu (np. co miesiąc bądź 4 razy do roku). Istotnym dla osób, które odbyły już karę bądź została ona względem nich uznana za odbytą, jest natomiast funkcjonowanie w kilku stanach opartej na akcie łaski, lecz samoistnej, procedury zatarcia skazania lub przywrócenia praw obywatelskich bądź wyborczych<sup>32</sup>.

## 5. ORGAN WŁAŚCIWY DO STOSOWANIA PRAWA ŁASKI

Istotną cechą stanowych regulacji dotyczących prawa łaski jest brak jednego rozwiązania w zakresie organu decydującego w przedmiocie ulaskawienia. Na tym poziomie istnieją bowiem zasadniczo trzy

---

<sup>30</sup> Mogą one brać udział w posiedzeniach takiego organu i nawet wyrazić swój pogląd w sprawie (a w ramach tego złożyć – istotne z punktu widzenia całej procedury – oświadczenie, że wybaczą ubiegającemu się o ulaskawienie). Osoby te są także informowane o ostatecznym rozstrzygnięciu w przedmiocie ulaskawienia.

<sup>31</sup> Zarówno sąd, jak i prokurator prowadzący w przeszłości sprawę karną mają możliwość zajęcia stanowiska w sprawie.

<sup>32</sup> Por. *Civill disabilities of convicted felons: a state-by-state survey*, Office of the Pardon Attorney, US Department of Justice, Waszyngton 1996, s. A1-A7. Materiał dostępny na stronie <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/pr/195110.pdf> [dostęp 9 stycznia 2016 r.] oraz R. BARKOW; *The Politics of Forgiveness: Reconceptualizing Clemency*, «Federal Sentencing Reporter» 21/2009, s. 154.

różne modele sprawowania władzy w tym zakresie. Pierwszy zakłada, że organem właściwym do udzielenia aktu łaski jest gubernator. Drugi przyznaje kompetencje w tym zakresie organowi kolegialnemu (dla pewnego uproszczenia określanemu dalej jako „stanowa rada ds. ułaskawień”). Trzeci natomiast jest w pewnym sensie kompilacją dwóch wcześniejszych, bowiem uprawnionym jest tu co prawda gubernator, ale albo procedura ułaskawieniowa musi zostać zainicjowana przez inny organ, albo też do skuteczności decyzji gubernatora wymagane jest, by otrzymał on opinię od wspomnianego organu. Ponadto sytuację komplikuje nieco fakt, że regulacje stanowe dość często przewidują wariację wymienionych wyżej modeli w zależności od rodzaju przestępstwa, rodzaju orzeczonej kary czy nawet tego, czy mamy do czynienia z recydywistą bądź młodocianym.

Trzeba mieć jednak na uwadze, że nie wyczerpuje to całości tematyki. W zdecydowanej większości stanów niektóre decyzje mieszczące się w zakresie „praw łaski”, jak np. warunkowe przedterminowe zwolnienie czy przywrócenie praw wyborczych, podejmuje organ kolegialny (obsadzany najczęściej przez gubernatora) zajmujący się jedynie kwestią warunkowych przedterminowych zwolnień (określa się najczęściej jako „*Parole Boards*”). W nielicznych stanach zajmuje się on także decydowaniem o przywróceniu praw obywatelskich czy politycznych<sup>33</sup>. Kwestia ta jako instytucja zbyt szeroka do omówienia w ramach niniejszego artykułu naukowego została w dalszej części intencjonalnie pominięta.

---

<sup>33</sup> Stąd też np. w Kalifornii o „klasycznym” ułaskawieniu decyduje gubernator, ale o warunkowym przedterminowym zwolnieniu (zasadniczo traktowanym jako jedna z form „prawa łaski”) decyduje Rada ds. warunkowych przedterminowych zwolnień (*Board of Parole Hearings*), przy czym w wypadku osoby skazanej za zabójstwo gubernator ma możliwość założenia swego rodzaju weta na decyzję Rady. Uprawnienie takie wynika wprost z Konstytucji Kalifornii (*California Constitution*, Art. V § 8). Podobnie osobny organ decydujący o przedterminowym zwolnieniu przewiduje np. w Nowy Jork, Oregon czy Wyoming.

### 5.1. Władza w zakresie stosowania prawa łaski spoczywa w gestii gubernatora

W mniej więcej połowie stanów organem uprawnionym do decydowania o udzieleniu aktu łaski jest gubernator. Zarówno co do formy, jak i zakresu prawa łaski, zauważalne jest tu duże podobieństwo do rozwiązań przewidzianych w tym zakresie w Konstytucji federalnej. Podobnie też, jak w modelu federalnym, w strukturze urzędu obsługującego urząd gubernatora tworzona jest specjalna komórka (jak np. *Governor's Clemency Office* w Północnej Karolinie) do której spływają wnioski o ułaskawienie i która zajmuje się „techniczną” stroną całej procedury (np. ewidencją wniosków czy oceną pod względem formalnym). Na żądanie gubernatora organ ten przeprowadza też w niezbędnym zakresie postępowanie wyjaśniające. W niektórych stanach (np. w Illinois czy Kolorado) gubernator może – w ramach swych uprawnień – zasięgnąć opinii rady ds. ułaskawień, w żaden sposób nie jest jednak nią związany.

W wielu stanach przyznanie gubernatorowi kompetencji do decydowania o ułaskawieniu nie jest jednak upoważnieniem danym mu *carte blanche* i nie ma charakteru absolutnego. Gwoli przykładu – w Arkansas czy Nebrasce gubernator nie może udzielić aktu łaski osobom, które popełniły przestępstwo za które zostały usunięte w stanowej procedurze impeachmentu. Dodatkowo, w kilku stanach (np. w Kalifornii i Południowej Dakocie) gubernator nie decyduje o warunkowym przedterminowym zwolnieniu z zakładu karnego. W odróżnieniu od modelu federalnego, konstytucje stanowe wyłączają też możliwość uzyskania aktu łaski przed skazaniem w postępowaniu sądowym (np. Kalifornia czy Hawaje) albo przed odbyciem określonej części kary (np. Maine, Massachusetts czy Wirginia). W kilku stanach gubernator musi także poinformować ofiary przestępstwa albo ich rodziny o wpłynięciu wniosku z prośbą o ułaskawienie (Newada czy Ohio) bądź nawet o podjętej przez siebie decyzji w tym zakresie (Tennessee). Prawo zobowiązuje go też do składania parlamentowi stanowemu okresowych raportów z udzielonych aktów łaski (np. w Arizonie czy Wisconsin) oraz do podawania do publicznej wiadomości powodów udzielenia bądź nieudzielenia aktu łaski.

Przedstawiony model jest w USA rozwiązaniem najczęściej krytykowanym. Główny zarzut podobny jest do tego, jaki stawiany jest rozwiązaniom federalnym, tj., że rozstrzygnięcie o istocie sprawy jest pozostawione całkowicie w gestii jednej osoby i nie ma nad nią w tym zakresie żadnej kontroli. Wobec tego racjonalne i merytoryczne argumenty przemawiające za udzieleniem bądź nieudzieleniem aktu łaski schodzą tu na dalszy plan, a podstawą rozstrzygnięcia dość często stają się religijne dogmaty, osobiste zapatrywania piastującego urząd na instytucję prawa łaski, na cel kary kryminalnej (w tym zwłaszcza kary śmierci<sup>34</sup>), czy nawet jego stosunek do osoby ułaskawianego bądź wyznawanych przez niego wartości<sup>35</sup>. Jeszcze inna kwestia, zauważalna zwłaszcza w stanach południowych, dotyczy pojawiających się zarzutów pod adresem gubernatora o faworyzowanie konkretnej grupy etnicznej bądź kierowanie się uprzedzeniami względem niej<sup>36</sup>. Z kolei wśród zwolenników kary śmierci podnoszone są argumenty, że gubernatorzy zbyt pochopnie podejmują decyzje na korzyść ułaskawianego – ulegając presji społeczeństwa albo osób znanych i poważanych w świecie polityki czy kultury<sup>37</sup>. Przeciwnicy tej kary twierdzą natomiast, że gubernatorzy – odmawiając zastosowania aktu łaski w wypadku skazanego na karę

---

<sup>34</sup> Przykładem może tu być działanie George'a Ryana, gubernatora Illinois, który w 2003 r. zamienił karę śmierci na dożywotnie więzienie wszystkim oczekującym na jej wykonanie (167 osób), wyrażając w ten sposób swoją dezaprobatę do kary śmierci jako takiej. Jego działanie było także formą manifestacji politycznej wobec wadliwej według niego stanowej procedury karnej, w efekcie czego doszło w poprzednich latach do licznych przypadków wykonania kary śmierci na osobie niewinnej. Por. C.H. DRINAN, *op. cit.*, s. 1132-1133.

<sup>35</sup> Do historii przeszedł np. Charlie Crist, który jako gubernator stanu Floryda w ostatnich dniach urzędowania, przy aprobacie członków swojego gabinetu, ułaskawił pośmiertnie muzyka Jima Morrisona za czyn, jakiego ten dopuścił się w 1969 r. Gubernator nie krył przy tym, że jest zagorzałym fanem zespołu, w którym grał ułaskawiony, oraz niego samego. Szerzej C.H. DRINAN, *op. cit.*, s. 1128.

<sup>36</sup> Chodzi tu przede wszystkim o Murzynów, a w dużej mierze także o Latynosów. W tym temacie por. np. K.E. WILLIAMS; *They Left Great Marks on Me African American Testimonies of Racial Violence from Emancipation to World War I*, New York University Press, Nowy Jork 2012, s. 192-194.

<sup>37</sup> Dobrym przykładem tego jest ułaskawienie w 1999 r. Darrella Measea przez gubernatora Mela Carnahana. Podjął on decyzję o zamianie kary śmierci na dożywotnie



śmierci – nie kierują się racjonalnymi przesłankami, lecz próbują w ten sposób budować swój wizerunek i karierę polityczną, przedstawiając siebie jako osoby nieprzejednane w „walce ze złem” i konsekwentne w działaniu<sup>38</sup>.

## 5.2. Władza w zakresie stosowania prawa łaski spoczywa w gestii organu kolegialnego

Model, w którym dysponentem prawa łaski jest wyłącznie organ kolegialny<sup>39</sup>, obowiązuje obecnie w 9 stanach (tj. Alabamie, Connecticut, Georgii, Idaho, Minnesocie, Nebrasce, Newadzie, Południowej Karolinie i Utah). Najczęściej określa się go właśnie jako „radę ds. ułaskawień”<sup>40</sup>, choć niekiedy nazwa ta jest w pewnym sensie myląca, bowiem działalność takiego organu nie ogranicza się zazwyczaj *stricte* do samych aktów łaski, lecz polega na kompleksowej realizacji stanoviej polityki penitencjarnej, postpenitencjarnej i resocjalizacyjnej.

W większości stanów członkowie rady nie pełnią żadnych innych obowiązków publicznych, a wybierani są przez gubernatora<sup>41</sup>, (niekiedy za zgodą stanowego parlamentu) na określoną kadencję (3-7 lat), w trakcie której nie mogą zostać odwołani w drodze dyskrecjonalnej decyzji organu powołującego. Zdarza się sytuacja odwrotna, tj., że członkowie tego gremium są wybierani przez gubernatora, ale na inne stanowiska, z którymi wiąże się później prawo do zasiadania w radzie

---

pozbawienie wolności w skutek publicznie wygłoszonej prośby wizytującego stan papieża Jana Pawła II.

<sup>38</sup> C.H. DRINAN, *op. cit.*, s. 1141-1142.

<sup>39</sup> W niektórych stanach (Georgii, Connecticut czy Idaho) niezależnie od upoważnienia organu kolegialnego w tej materii, pewne kompetencje przekazano też gubernatorowi. Może on samodzielnie zadecydować o odroczeniu wykonania kary (np. do kolejnego zebrania rady), co jest szczególnie istotne w wypadku osób skazanych na karę śmierci. Dodatkowo, w Karolinie Południowej oprócz odroczenia może on samodzielnie zadecydować o zamianie na łagodniejszą (ale tylko wtedy, gdy wnioskującym jest skazany na karę śmierci).

<sup>40</sup> W poszczególnych stanach określa się je jako „*Administrative Board*”, „*Board of Pardons and Paroles*” bądź „*Parole Board*”.

<sup>41</sup> W kilku stanach także w tym zakresie gubernator nie ma pełnej dowolności, lecz musi np. uwzględnić reprezentację w tym organie określonych grup zawodowych.

(np. w Minnesocie, Newadzie czy Nebrasce są to sekretarze określonych departamentów oraz sędziowie stanowych sądów najwyższych). Zdarza się też, że i sam gubernator jest stałym członkiem takiego organu. Wówczas współdecyduje on z pozostałymi członkami tego gremium i jako jego przewodniczący może samodzielnie zdecydować jedynie o zawieszeniu wykonania kary, np. do następnego zebrania rady<sup>42</sup>.

W większości stanów przepisy prawa obligują radę do rozpoznawania spraw w z góry określonych odstępach czasu (np. w Alabamie czy Connecticut), jednocześnie przewidując ściśle określone terminy na podjęcie decyzji. Przepisy obligują też radę do publicznego rozpoznawania spraw oraz do informowania ofiar przestępstw popełnionych przez wnioskodawcę (bądź ich rodzin) o fakcie złożenia wniosku (Newada) i umożliwienia im wypowiedzenia się na ten temat. To samo dotyczy też oskarżyciela publicznego biorącego wcześniej udział w procesie czy sędziego wydającego wyrok. Decyzja zapada większością głosów, ale zdarza się, że prawo wymaga, by wśród osób głosujących na korzyść wnioskującego znajdował się gubernator (Newada), a niekiedy, by decyzja o ułaskawieniu zapadła jednomyślnie (Minnesota). Dodatkowo w Alabamie każdy z członków musi uzasadnić swoją decyzję, a informacja ta jest jawna.

Do niepodważalnych zalet rady należy zaliczyć tradycyjną cechę organów kolegialnych, tj. to, że w trakcie zebrań jego członkowie mogą dzielić się swoim doświadczeniem i wymieniać poglądy dotyczące indywidualnych spraw. Dzięki temu rada jest w stanie dużo precyzyjniej określić, czy sytuacja osobista wnioskującego albo jego zachowanie po popełnieniu czynu zabronionego uzasadnia zamianę kary, przedterminowe zwolnienie albo zatarcie skazania czy też nie. Kolejną zaletą funkcjonowania rady (przynajmniej dla zwolenników surowego karania sprawców przestępstw) – jako kadencyjnego i niezależnego w zakresie orzekania o akcie łaski organu – jest też dużo mniejsza podatność na różnego rodzaju naciski określonych grup społecznych, działających *ad*

---

<sup>42</sup> Takie uprawnienia dla gubernatora pojawiają się zwłaszcza w tych stanach, które przewidują karę śmierci.

*captandum* polityków czy ruchów religijnych<sup>43</sup>. Natomiast z uwagi na to, że decyzje zapadają co do zasady większością głosów<sup>44</sup>, osobiste poglądy czy przekonania religijne poszczególnych członków rady na kwestię skazanego czy kwestię kary nigdy nie stanowią wyłącznej podstawy do zastosowania bądź odmowy zastosowania aktu łaski. Dużo trudniej jest także różnego rodzaju grupom nacisku formułować w stosunku do rady zarzuty dotyczące np. uprzedzeń na tle rasowym<sup>45</sup>.

### 5.3. Decyzję podejmuje gubernator, ale jego rozstrzygnięcie jest uzależnione od działania innego organu

W kilkunastu stanach (m.in. w Arizonie, Luizjanie, Montanie i Pensylwanii) uprawnienie do udzielania aktów łaski należy co prawda do gubernatora, ale może on z niego skutecznie skorzystać jedynie wówczas, gdy swoje stanowisko zajmie w tej sprawie inny organ (którym najczęściej jest rada ds. ułaskawień). W tym modelu rada również jest organem odrębnym, niezależnym od gubernatora, choć może się też zdarzyć, że jest częścią podległego mu stanowego departamentu zajmującego się resocjalizacją przestępców (taki model obowiązuje np. w Ohio). Rekomendacje w ramach rady są zazwyczaj jawne<sup>46</sup> i przyjmowane większością głosów<sup>47</sup>, a jej członkowie mają zazwyczaj ściśle określony czas na zajęcie stanowiska w sprawie. Regulacje stanowe dzielą się tu zasadniczo czworako:

- wniosek trafia najpierw do rady ds. ułaskawień, a gubernator nabywa prawo do podjęcia decyzji w przedmiocie ułaskawienia po uzyskaniu od niej opinii (pozytywnej bądź negatywnej),

---

<sup>43</sup> Dała temu dowód choćby Rada ds. ułaskawień stanu Georgii, która, rozpoznając w 2011 r. wniosek Troya Davisa, mimo wielu wątpliwości co do rzeczywistego udziału skazanego w przestępstwie i mimo apeli kilkudziesięciu kongresmenów, papieża Benedykta XVI oraz byłego prezydenta Jimmy'ego Cartera i wielu innych znanych w USA osób, odmówiła zamiany kary śmierci na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Na ten temat por. zwłaszcza M. CLAYTON, *op. cit.*, s. 752.

<sup>44</sup> Poza Minnesotą, gdzie wymagana jest jednomyślność członków rady.

<sup>45</sup> Szerzej por. J. R. ACKER, CH. S. LANIER, *op. cit.*, s. 214.

<sup>46</sup> Za wyjątek od tej zasady można uznać np. stan Illinois.

<sup>47</sup> Zasadniczo poza Pensylwanią, gdzie wymagana jest jednomyślność członków rady.

- wniosek trafia do rady ds. ułaskawień, a gubernator nabywa prawo do podjęcia decyzji w przedmiocie ułaskawienia jedynie wówczas, gdy opinia jest pozytywna,
- wniosek trafia do gubernatora, który, rozpoznając go, musi przed własną decyzją uzyskać opinię rady ds. ułaskawień (przy czym indyferentne jest to, czy uzyskana w efekcie opinia jest pozytywna, czy negatywna)<sup>48</sup>,
- wniosek trafia do gubernatora, który do udzielenia aktu łaski musi uzyskać pozytywną opinię rady ds. ułaskawień<sup>49</sup>.

Powyższe rozwiązania podlegają niekiedy modyfikacjom. Prawo Montany dopuszcza na przykład, by gubernator zastosował prawo łaski bez wymaganej pozytywnej opinii wówczas, gdy rozstrzyga wniosek skazanego na karę śmierci – i może w tym zakresie jedynie zamienić ją na dożywotnie pozbawienie wolności. W Oklahomie i Teksasie natomiast gubernator może w takiej sytuacji samodzielnie zdecydować o zawieszeniu wykonania kary<sup>50</sup> (przy czym w Teksasie może on odroczyć wykonanie kary jedynie raz i na okres nie przekraczający 30 dni). Jeszcze inne rozwiązania przyjęto w Kalifornii, gdzie gdy wnioskującym o ułaskawienie jest recydywista, to gubernator musi uzyskać opinię stanowej rady ds. ułaskawień (*Board of Prison Terms*) oraz aprobatę co najmniej 4 sędziów stanowego sądu najwyższego. Z kolei w Massachusetts stanowy sąd najwyższy ma możliwość formułowania wiążących gubernatora (oraz opiniującą wnioski radę) przesłanek do ułaskawienia.

W realiach stanowych model, w którym decyzje zapadają w ramach współdziałania dwóch organów, wydaje się być najbardziej optymalny. Wprowadza bowiem dość skuteczne mechanizmy przed arbitralnym i nieuzasadnionym traktowaniem przez gubernatora prawa łaski oraz pozwala na dodatkową analizę sprawy przez organ niepodporządkowany gubernatorowi. Paradoksalnie jednak (mając na uwadze specyfikę wyborów do organów stanowych oraz liczne mechanizmy pozwalające

---

<sup>48</sup> Taki model obowiązuje np. w Ohio.

<sup>49</sup> Taki model obowiązuje np. w Teksasie.

<sup>50</sup> A. NOVAK, *Comparative Executive Clemency: The Constitutional Pardon Power and the Prerogative of Mercy in Global Perspective*, Wyd. Routledge, Nowy Jork 2015, s. 78.

na usunięcie piastującego urząd przed końcem kadencji w drodze wyborów powszechnych) wyposażony w opinię rady gubernator może podejmować decyzję w przedmiocie aktu łaski w większej swobodzie, niż działając samodzielnie. Wyłączna odpowiedzialność polityczna zostaje bowiem w pewien sposób zdjęta z jednej osoby, a gubernator zawsze może tłumaczyć swoją decyzję opinią rady.

## 6. TRANSPARENTNOŚĆ PROCEDURY UŁASKAWIENIOWEJ

Cechą charakterystyczną stanowych regulacji dotyczących prawa łaski są też liczne rozwiązania prawne zapewniające transparentność postępowania ułaskawieniowego. Regulacje w tej materii można podzielić zasadniczo na dwie kwestie, przy czym prawo każdego stanu będzie określało dokładne ich granice. Pierwsze dotyczą samego procedowania w przedmiocie ułaskawienia, drugie natomiast dotyczą obowiązków informacyjnych po ułaskawieniu. Do pierwszej kategorii zaliczyć można przede wszystkim:

- określenie (np. w stanowej konstytucji bądź przez stanowy parlament w drodze ustawy) przesłanek formalnych zadośćuczynienie którym pozwala na uruchomienie procedury ułaskawieniowej,
- ustalanie z góry określonych terminów, w ramach których organ uprawniony bądź opiniujący dokonuje swoich czynności w ramach procedury ułaskawieniowej.
- obowiązek ogłoszenia (czasami kilkukrotnego) w prasie lokalnej bądź na stronie internetowej organu lub w gablocie właściwego sądu faktu wpłynięcia wniosku,
- publikacja treści wniosku o ułaskawienie (czasami kilkukrotnego) w prasie lokalnej bądź na stronie internetowej organu,
- publiczne i ogólnodostępne procedowanie w przedmiocie ułaskawienia przez organ uprawniony,
- prawo do zabierania w trakcie rozprawy dotyczącej ułaskawienia głosu przez określone podmioty (np. ofiar przestępstwa wnioskującego o ułaskawienie, sędziego orzekającego w sprawie czy oskarżyciela

publicznego który nadzorował śledztwo) albo też przez wszystkich zainteresowanych w sprawie<sup>51</sup>,

- ujawnienie treści opinii stosownego organu opiniującego,
- Do drugiej kategorii spraw zaliczyć natomiast należy:
- obowiązek podania do publicznej wiadomości przez organ uprawniony informacji o rozstrzygnięciu i jego zakresie oraz o przyczynach podjęcia takiej, a nie innej decyzji,
  - obowiązek informowania stanowego parlamentu o każdym przypadku zastosowania prawa łaski wraz z podaniem przyczyny ułaskawienia (w sytuacji, gdy uprawnionym jest gubernator)<sup>52</sup>,
  - obowiązek poinformowania gubernatora, prokuratora generalnego, a nawet stanowego parlamentu o każdym przypadku ułaskawienia (w wypadku, gdy uprawnionym jest komisja ds. ułaskawień),
  - obowiązek poinformowania ofiar przestępstwa bądź ich rodzin o rozstrzygnięciu popełnionego przez ułaskawionego,
  - udostępnianie akt spraw ułaskawieniowych wszystkim zainteresowanym na zasadach określonych w stanowej ustawie regulującej kwestie dostępu do informacji publicznej.

## 7. KONKLUZJE

Prawo łaski jest instytucją głęboko zakorzenioną w kulturze politycznoprawnej stanów wchodzących w skład USA. Z uwagi na pozycję stanów w państwie federalnym i zakres ich kompetencji, pełni jednak nieco odmienne role od tej samej instytucji przewidzianej w Konstytucji dla prezydenta. Stany oferują przy tym bogatą paletę rozwiązań dotyczących praktycznie każdej kwestii związanej z ułaskawieniami.

---

<sup>51</sup> M.C. LOVE, *Reinvigorating the federal pardon process: What the President can learn from the states*, «University of St. Thomas Law Review» 9.3/2012, s. 750. Materiał dostępny na stronie <http://ir.stthomas.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1288&context=ustlj> [30 stycznia 2016 r.]

<sup>52</sup> Obowiązek taki może polegać też na tym, że organ uprawniony składa periodyczne raporty z wykorzystania tego środka, albo przedstawia takowy raport na każde żądanie stanowi legislatury. Por. np. Tennessee Code §§ 40-27-101 i 40-27-107.

Za słuszne można uznać te rozwiązania, których istotą jest odejście od (wręcz archaicznego) modelu dającego pełnię władzy w zakresie ułaskawień pojedynczej osobie na rzecz procedury współdecydowania w przedmiocie ułaskawienia. Tak samo można ocenić te rozwiązania, które zwiększają przejrzystość procedury ułaskawieniowej – czy to na etapie procedowania, czy też rozstrzygania. Trafne wydają się być też te rozwiązania, które łączą tę instytucję z innymi mechanizmami poprzez które władze stanu realizują swoją politykę penitencjarną, postpenitencjarną i resocjalizacyjną. Z uwagi na to, że ofiary czynu zabronionego często doznają po pewnym czasie wewnętrznej przemiany i wręcz manifestują wolę przebaczenia sprawcy czynu – pozytywnie należy ocenić także te regulacje, które dają im możliwość zajęcia stanowiska w sprawie o ułaskawienie.

Mimo dużej odmienności polskiej kultury politycznoprawnej od panującej w poszczególnych stanach wchodzących w skład USA, niektóre z zaprezentowanych rozwiązań można by z dużym powodzeniem wykorzystać także w Polsce. Chodzi tu np. o wyraźne określenie, od jakiego momentu prezydent miałby możliwość skorzystania z prawa łaski, na czym akt łaski może tak właściwie polegać, czy też to prawo zobowiązuje głowę państwa do podawania przyczyn ułaskawienia. Doświadczenia stanowe pokazują także, że działania prezydenta w tej materii zyskałyby większą legitymizację wówczas, gdy miałby on możliwość skorzystania z opinii organu, w składzie którego znajdowałiby się przedstawiciele różnych środowisk (prawnicy, psychologzy).

ZAŁĄCZNIK 1. ORGANY WŁAŚCIWE DO UDZIELENIA AKTU ŁASKI  
W POSZCZEGÓLNYCH STANACH WCHODZĄCYCH W SKŁAD USA<sup>53</sup>

| Stan                 | Organ uprawniony   | Istotne ograniczenia   |
|----------------------|--|--|
| Alabama <sup>1</sup> | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons and Parole</i> ) – wszystkie sprawy<br>W wypadku kary śmierci gubernator może odroczyć jej wykonanie bądź zamienić karę śmierci na dożywotnie pozbawienie wolności | Co do zasady wnioski można składać po odbyciu min. 3 lat kary bądź po upływie 3 lat od warunkowego zwolnienia<br>Rozpoznanie sprawy jest publiczne, rada spotyka się regularnie<br>Każdy z członków rady musi podać przyczyny swojej decyzji   |
| Alaska <sup>2</sup>  | Gubernator   |  |
| Arizona <sup>3</sup> | Gubernator   | Gubernator musi uzyskać wcześniejszą rekomendację stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons and Paroles</i> )<br>Rada spotyka się co miesiąc, jej rekomendacja jest jawna<br>Gubernator raz do roku składa szczegółowy raport stanowej legislaturze w przedmiocie udzielonych aktów łaski |

<sup>53</sup> W nawiasach w języku angielskim podano oryginalne nazwy organów kolejalnych upoważnionych do stosowania prawa łaski w danym stanie.



| Stan                     | Organ uprawniony  | Istotne ograniczenia  |
|--------------------------|---|---|
| Arkansas <sup>4</sup>    | Gubernator  | <p>Jako organ stricte pomocniczy funkcjonuje stanowa rada ds. ułaskawień (<i>Arkansas Parole Board</i>)</p> <p>Obowiązek poinformowania o postępowaniu ofiar skazanego (jeżeli takowe były), ew. ich rodziny</p> <p>Prawo łaski nie może być zastosowane w wypadku zdrady albo stwierdzenia winy wnioskującego w procedurze impeachmentu</p>  |
| Connecticut <sup>5</sup> | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons and Paroles</i> )             | <p>Jeżeli orzeczona kara przekracza 8 lat – ubiegać się o akt łaski można po odbyciu co najmniej 4, jeżeli kara nie przekracza 8 lat – po odbyciu co najmniej 50% orzeczonej kary.</p> <p>Stanowa rada ds. ułaskawień rozpoznaje sprawy 2 razy do roku, jej prace są jawne</p> <p>Gubernator może zadecydować o odroczeniu wykonania kary</p> |
| Delaware <sup>6</sup>    | Gubernator  | <p>Gubernator musi uzyskać pisemną rekomendację stanowej rady ds. ułaskawień (<i>Board of Pardons</i>), która przeprowadzi wcześniej pełne i jawne przesłuchanie w sprawie</p>  |
| Floryda <sup>7</sup>     | Gubernator (tylko w zakresie odroczeń)<br>Gubernator + 2 członków jego gabinetu | <p>Gubernator może samodzielnie zadecydować o odroczeniu kary na okres do 60 dni</p> <p>W pozostałym zakresie do wydania aktu łaski gubernator potrzebuje zgody co najmniej 2 członków swojego gabinetu (<i>Clemency Board</i>)</p> <p>Przesłuchania wnioskujących odbywają się co kwartał i są jawne</p>                                     |

| Stan                   | Organ uprawniony  | Istotne ograniczenia  |
|------------------------|---|---|
| Georgia <sup>8</sup>   | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Georgia State Board of Pardons and Paroles</i> ) | Gubernator może zadecydować o odroczeniu wykonania kary śmierci   |
| Hawaje <sup>9</sup>    | Gubernator  | Niewiążąca opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Hawaii Paroling Authority</i> ),<br>postępowanie przed radą ma charakter niejawny<br>Możliwość ubiegania się o akt łaski dopiero po skazaniu w postępowaniu sądowym                               |
| Idaho <sup>10</sup>    | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Idaho Commission of Pardons and Parole</i> )     | Stanowa rada ds. ułaskawień musi przeprowadzi wcześniej pełne i jawne przesłuchanie w sprawie<br>Obowiązek publikacji aktu łaski w prasie<br>Gubernator może zadecydować o odroczeniu wykonania kary – na czas do kolejnej sesji rady ds. ułaskawień  |
| Illinois <sup>11</sup> | Gubernator  | Niewiążąca opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Prison Review Board</i> )   |
| Indiana <sup>12</sup>  | Gubernator  | rekomendacja stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Indiana Parole Board</i> )<br>Możliwość ubiegania się o akt łaski dopiero po 5 latach od skazania<br>Przesłuchania w radzie są jawne, mogą wziąć w nich udział osoby poszkodowane czynem wnioskującego |
| Iowa <sup>13</sup>     | Gubernator  | Obowiązek uzyskania niewiążącej opinii stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Parole</i> )  |

| Stan                     | Organ uprawniony | Istotne ograniczenia   |
|--------------------------|------------------|--|
| Kalifornia <sup>14</sup> | Gubernator       | W wypadku recydywisty musi uzyskać opinię stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Prison Terms</i> ) oraz aprobatę co najmniej 4 sędziów stanowego Sądu najwyższego   |
| Kansas <sup>15</sup>     | Gubernator       | Obowiązek uzyskania niewiążącej opinii stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Kansas Parole Board</i> )<br>Ubiegający się o akt łaski musi opublikować swój wniosek w prasie lokalnej   |
| Kentucky <sup>16</sup>   | Gubernator       | stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Kentucky Parole Board</i> ) przeprowadza na prośbę gubernatora postępowanie sprawdzające i rekomenduje mu określoną decyzję.  |
| Kolorado <sup>17</sup>   | Gubernator       | Jako organ stricte pomocniczy funkcjonuje stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Executive Clemency Advisory Board</i> )<br>W wypadku, gdy wnioskujący odsiadyuje karę dożywotniego pozbawienia wolności musi minąć min. 10 lat.   |
| Luizjana <sup>18</sup>   | Gubernator       | Gubernator musi uzyskać opinię stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons</i> )<br>Posiedzenia rady odbywają się regularnie i są publiczne<br>Ubiegający się o akt łaski musi opublikować swój wniosek w prasie lokalnej<br>Skazany na dożywocie może aplikować o akt łaski (co do zasady) po odbyciu co najmniej 15 lat kary pozbawienia wolności |

| Stan                        | Organ uprawniony | Istotne ograniczenia  |
|-----------------------------|------------------|---|
| Maine <sup>19</sup>         | Gubernator       | Rekomendacja (niewiążąca) stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Parole Board</i> )<br>Posiedzenia rady odbywają się w określonych odstępach czasu i są jawne (treść rekomendacji nie jest ujawniana)<br>Wnioskujący o zmniejszenie kary musi odbyć co najmniej jej połowę<br>Wnioskujący o uniewinnienie musi odczekać 5 lat od orzeczenia sądu |
| Maryland <sup>20</sup>      | Gubernator       | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Maryland Parole Commission</i> ) bada sprawę i przedstawia gubernatorowi niewiązącą opinię   |
| Massachusetts <sup>21</sup> | Gubernator       | Obligatoryjna „rada i zgoda” stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Massachusetts Parole Board</i> )<br>Stanowy sąd najwyższy może określać wiążące gubernatora i radę przesłanki do ułaskawienia<br>Wnioskujący o uniewinnienie musi odczekać (w zależności od przestępstwa) 10 bądź 15 lat od orzeczenia sądu                                  |
| Michigan <sup>22</sup>      | Gubernator       | Obowiązkowa, acz niewiążąca gubernatora, opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Michigan Parole Board</i> ), która rozpoznaje wnioski co 2 lata<br>Treść opinii jest podawana do publicznej wiadomości  |

| Stan                      | Organ uprawniony   | Istotne ograniczenia   |
|---------------------------|--|--|
| Minnesota <sup>23</sup>   | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons</i> ) w skład której wchodzi gubernator, stanowy prokurator generalny, i prezes stanowego sądu najwyższego | Jednomyślna decyzja rady ds. ułaskawień.<br>Przesłuchania w radzie są jawne.   |
| Mississippi <sup>24</sup> | Gubernator   | Niewiążąca uprzednia opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Parole Board</i> ).  |
| Missouri <sup>25</sup>    | Gubernator   | Niewiążąca uprzednia opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Probation and Parole</i> ).   |
| Montana <sup>26</sup>     | Gubernator   | Niewiążąca uprzednia opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons and Parole</i> ).   |
| Nebraska <sup>27</sup>    | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons</i> ) w skład której wchodzi gubernator, stanowy prokurator generalny oraz sekretarz stanu                 | Posiedzenia rady są regularne i jawne. Nie może być zastosowane w wypadku zdrady albo stwierdzenia winy wnioskującego w procedurze impeachmentu. |

| Stan                        | Organ uprawniony   | Istotne ograniczenia  |
|-----------------------------|--|---|
| Nevada <sup>28</sup>        | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardon Commissioners</i> ) w skład której wchodzi gubernator, stanowy prokurator generalny i prezes sądu najwyższego | Decyzje zapadają większością głosów, ale gubernator musi być wśród głosujących za udzieleniem aktu łaski. Rada musi zebrać się co najmniej 2 razy do roku. Obowiązek poinformowania o wniosku ofiar przestępstwa (ew. ich rodziny).   |
| New Hampshire <sup>29</sup> | Gubernator   | Wymagana jest opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Executive Council</i> ).   |
| New Jersey <sup>30</sup>    | Gubernator   | Niewiążąca uprzednia opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>New Jersey State Parole Board</i> ).  |
| Nowy Jork <sup>31</sup>     | Gubernator   | Gubernator może poprosić o ocenę sprawy stanową radę ds. ułaskawień ( <i>State Board of Parole</i> ).<br>W wypadku skazanego za zdradę gubernator może jedynie zawiesić wykonanie kary do momentu zebrania się stanowego parlamentu, który podejmuje dalsze kroki w tym zakresie. |
| Nowy Meksyk <sup>32</sup>   | Gubernator   | Gubernator może poprosić o ocenę sprawy stanową radę ds. ułaskawień ( <i>New Mexico Parole Board</i> ).<br>Obowiązek poinformowania o wniosku ofiar przestępstwa (ew. ich rodziny)  |
| Ohio <sup>33</sup>          | Gubernator   | Niewiążąca opinia organu utworzonego wewnątrz stanowego Departamentu Resocjalizacji ( <i>Department of Corrections/Adult Parole Authority</i> ).<br>Obowiązek poinformowania o wniosku ofiary przestępstwa (ew. ich rodziny).   |

| Stan                              | Organ uprawniony   | Istotne ograniczenia  |
|-----------------------------------|--|---|
| Oklahoma <sup>34</sup>            | Gubernator   | Gubernator musi uzyskać opinię stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Oklahoma Pardon and Parole Board</i> ).<br>Bez tego może jedynie odroczyć wykonanie kary o maksymalnie 60 dni.<br>Przesłuchania w radzie są jawne i odbywają się w z góry określonych odstępach czasu. |
| Oregon <sup>35</sup>              | Gubernator   |   |
| Pensylwania <sup>36</sup>         | Gubernator   | Gubernator musi wcześniej uzyskać podjętą większością głosów opinię stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons</i> )<br>Rada dokonuje publicznych przesłuchań w sprawie, spotkania są regularne<br>W wypadku kary śmierci rada musi podjąć decyzję jednomyślnie |
| Południowa Dakota <sup>37</sup>   | Gubernator   | Gubernator może poprosić i opinię stanową radę ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons and Paroles</i> )<br>Posiedzenia rady odbywają się w z góry określonych odstępach czasu<br>Obowiązek zamieszczenia w prasie kopii wniosku o ułaskawienie                            |
| Południowa Karolina <sup>38</sup> | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Board of Probation, Parole, and Pardon Services</i> ) | Posiedzenia rady odbywają się w z góry określonych odstępach czasu<br>Gubernator może zadecydować o odroczeniu bądź zamianie wyroku w wypadku kary śmierci  |
| Północna Dakota <sup>39</sup>     | Gubernator   | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Pardon Advisory Board</i> ) może wstępnie zbadać wniosek<br>Rada zbiera się 2 razy do roku   |

| Stan                            | Organ uprawniony   | Istotne ograniczenia   |
|---------------------------------|--|--|
| Północna Karolina <sup>40</sup> | Gubernator   | Niewiążąca opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Office of Executive Clemency</i> )<br>Obowiązek poinformowania o wniosku ofiar przestępstwa (ew. ich rodziny), które to mogą złożyć swoje oświadczenie w sprawie   |
| Rhode Island <sup>41</sup>      | Gubernator za radą i zgodą stanowego Senatu  |  |
| Teksas <sup>42</sup>            | Gubernator za zgodą stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons and Paroles</i> ) | Posiedzenia rady nie są jawne  |
| Tennessee <sup>43</sup>         | Gubernator   | Gubernator uzyskuje niewiążącą go opinię stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Board of Probation and Parole</i> )<br>Posiedzenia rady są jawne<br>O wyniku końcowym trzeba poinformować ofiary przestępstwa (ew. ich rodziny)   |
| Utah <sup>44</sup>              | Stanowa rada ds. ułaskawień ( <i>Board of Pardons and Parole</i> )                       | Co do zasady – możliwość ubiegania się o akt łaski dopiero po 5 latach od skazania<br>Posiedzenia rady odbywają się w z góry określonych odstępach czasu i są jawne<br>O ułaskawieniu należy poinformować ofiary przestępstwa (ew. ich rodziny)<br>Gubernator decyduje jedynie o odroczeniu bądź przerwie w wykonywaniu kary |
| Vermont <sup>45</sup>           | Gubernator   | Niewiążąca opinia stanowej rady ds. ułaskawień ( <i>Parole Board</i> )   |



| Stan                             | Organ uprawniony | Istotne ograniczenia  |
|----------------------------------|------------------|---|
| Virginia <sup>46</sup>           | Gubernator       | Co do zasady – możliwość ubiegania się o akt łaski dopiero po 3 (przestępstwo bez użycia przemocy) bądź 5 (przestępstwa z użyciem przemocy oraz przestępstwa narkotykowe) latach od skazania<br>Gubernator może poprosić o opinię stanową radę ds. ułaskawień ( <i>Parole Board</i> )   |
| Waszyngton <sup>47</sup>         | Gubernator       | Gubernator może poprosić o opinię stanową radę ds. ułaskawień ( <i>Clemency and Pardons Board</i> )<br>Posiedzenia rady są jawne<br>Obowiązek poinformowania o sprawie ofiar przestępstwa (ew. ich rodziny), prokuratora, który oskarżał wnioskodawcę oraz świadków   |
| Wisconsin <sup>48</sup>          | Gubernator       | Może poprosić o opinię stanową radę ds. ułaskawień ( <i>Pardon Advisory Board</i> )<br>Posiedzenia rady są jawne<br>Obowiązek zamieszczenia w prasie stanowej kopii wniosku o ułaskawienie<br>Obowiązek poinformowania o wniosku ofiar przestępstwa (ew. ich rodziny)<br>Obowiązek corocznego szczegółowego informowania stanowego parlamentu w przedmiocie udzielonych aktów łaski |
| Wyoming <sup>49</sup>            | Gubernator       |   |
| Zachodnia Wirginia <sup>50</sup> | Gubernator       | Gubernator może poprosić o opinię stanową radę ds. ułaskawień ( <i>Board of Parole</i> )  |

Przypisy do tabeli:

- 1 Alabama Constitution art. V § 124, Alabama Code § 15-22-37.
- 2 Alaska Constitution art. III § 21, Alaska Statute § 33.20.070.
- 3 Arizona Constitution art. V § 5, Arizona Revised Statutes § 31-401.
- 4 Arkansas Constitution art. VI § 18, Arkansas Code § 16-93-204.
- 5 Connecticut Constitution art. IV § 13, Connecticut General Statutes § 54-124a.
- 6 Delaware Constitution art. VII § 1, Delaware Code tit. 11 § 4301 i nast.
- 7 Florida Constitution art. IV § 8, Florida Statutes § 940.
- 8 Georgia Constitution art. IV § II, Georgia Code § 42-9-42.
- 9 Hawaii Constitution art. V § 5.
- 10 Idaho Constitution art. IV § 7.
- 11 Illinois Constitution art. V § 12, Illinois Compiled Statutes 5/3-3-1
- 12 Indiana Constitution art. 5 § 17, Indiana Code § 11-9-2-1.
- 13 Iowa Constitution art. IV § 16, Iowa Code §§ 914.1-914.7.
- 14 California Constitution art. V § 8, California Penal Code § 4800 i nast.
- 15 Kansas Constitution art. I § 7, Kansas Statutes § 22-3701 i nast.
- 16 Kentucky Constitution § 77 § 150, Kentucky Revised Statutes § 439.450.
- 17 Colorado Constitution art. IV § 7, Colorado Revised Statutes § 16-17-101.
- 18 Louisiana Constitution art. IV § 5, Louisiana Revised Statutes § 15:572.1.
- 19 Maine Constitution art. V part 1 § 11, Maine Revised Statutes 15 § 2129&34-  
A oraz § 5210(4).
- 20 Maryland Constitution art. II § 20, Maryland Code § 7-202.
- 21 Massachusetts Constitution part 2, ch. II, sec. I, art. VIII, Massachusetts General  
Laws 127, § 152.
- 22 Michigan Constitution art. 5 § 14, Michigan Compiled Laws § 791.243.
- 23 Minnesota Constitution art. V § 7, Minnesota Statutes § 638.
- 24 Mississippi Constitution art. 5 § 124, Mississippi Code § 4775.
- 25 Missouri Constitution art. IV § 7, Missouri Revised Statutes § 217.800.
- 26 Montana Constitution art. VI § 12, Montana Code § 46-23- 104.
- 27 Nebraska Constitution art. IV § 13 Nebraska Revised Statutes §§ 83-1,126.
- 28 Nevada Constitution art. 5 § 13, 14 Nevada Revised Statutes § 213.010.
- 29 New Hampshire Constitution pt. 2, art. 52, New Hampshire Revised Statutes  
§ 4:21-4:28.
- 30 New Jersey Constitution art 5 § 2, New Jersey Statutes § 2A:167-5.
- 31 New York Constitution art. 4 § 4 New York Exec. Law § 259.
- 32 New Mexico Constitution art. V § 6, New Mexico Statutes § 31-13-1(c).
- 33 Ohio Constitution art. III § 11, Ohio Revised Code § 2967.07.
- 34 Oklahoma Constitution art. VI § 10, Oklahoma Statutes tit. 57, § 332.
- 35 Oregon Constitution art. V § 14, Oregon Revised Statutes § 144.649.
- 36 Pennsylvania Constitution art. 4 § 9, Pennsylvania Code § 81.221.
- 37 South Dakota Constitution art. 4 § 3, South Dakota Codified Laws § 24- 14-1.

- 38 South Carolina Constitution art. IV, § 14, South Carolina Code § 24-21-920.
- 39 North Dakota Constitution art. 5 § 7, North Dakota Century Code § 12- 55.1-02.
- 40 North Carolina Constitution art. III § 5, North Carolina General Statutes § 143B-266.
- 41 Rhode Island Constitution art. 9 § 13, Rhode Island General Laws § 13-10-1.
- 42 Texas Constitution art. IV § 11, Texas Government Code §508.047.
- 43 Tennessee Constitution art. III § 6 Tennessee Code § 40-27- 101.
- 44 Utah Constitution art VII § 12, Utah Code § 77-27-5 oraz Utah Administrative Code § 671- 315.
- 45 Vermont Constitution chap. II § 20, Vermont Statutes tit. 28, § 453.
- 46 Virginia Constitution art. V § 12, Virginia Statutes § 53.1-136.
- 47 Washington Constitution art. III § 9, Washington Revised Code § 9.94A.880.
- 48 Wisconsin Constitution art. V § 6 Wisconsin Statutes § 304.09.
- 49 Wyoming Constitution art. 4 § 5, Wyoming Statutes Ann. § 7-13-803.
- 50 West Virginia Constitution art. 7 § 11, West Virginia Code § 5-1-16.

## THE RIGHT OF CLEMENCY AT THE STATE LEVEL IN THE UNITED STATES

### Summary

The article discusses the core issues related to state-level clemency in the United States of America. This power is deeply rooted in American history. At this level clemency often serves as an important mechanism of checks and balances on the state judiciary; it enables error-correction in a state criminal justice system, it may afford relief from undue harshness, and it helps to ensure that the state justice system is tempered. Although it is not required by the federal constitution, each state has a constitutional provision addressing clemency. This article points out that an important difference compared with solutions at the federal level is that the power to exercise clemency at the state level is vested in either the governor, an executive clemency board, or a combination thereof, so an important part of the study was to determine the advantages and disadvantages of each of these solutions. Another important aspect of the study was to identify the determinants affecting the regulation and application of state clemency. The article also discusses (I) some

legal methods to limit the power to pardon and (II) regulations which determine the transparency of the whole procedure.

**Słowa kluczowe:** prawo łaski; stan, gubernator; rada do spraw ła-skawień; przejrzystość.

**Keywords:** clemency; state, governor; board of pardons and parole; transparency.

### Literatura:

- ACKER J.R., LANIER CH.S., *May God – or the Governor – Have Mercy: Executive Clemency and Executions in Modern Death-Penalty Systems*, «Criminal Law Bulletin» 36/2000. Materiał dostępny na stronie <http://www.deathpenaltyinfo.org/documents/AckerClemency.pdf> [dostęp 20 stycznia 2016 r.].
- BARKOW R., *The Politics of Forgiveness: Reconceptualizing Clemency*, «Federal Sentencing Reporter, Berkley» 21/2009
- CLAYTON M., *Forgiving the Unforgivable: Reinvigorating the Use of Executive Clemency in Capital Cases*, «Boston College Law Review» 54.8/2013. Materiał dostępny na stronie <http://lawdigitalcommons.bc.edu/bclr/vol54/iss2/8> [dostęp 20 stycznia 2016 r.]
- DRINAN C.H., *Clemency in a Time Of Crisis*, Georgia State University Law Review, 28.4/2012. Materiał dostępny na stronie <http://readingroom.law.gsu.edu/gsulr/vol28/iss4/6> [dostęp 9 stycznia 2016 r.]
- DUKER W.F., *The President’s Power to Pardon: A Constitutional History*, «William & Mary Law Review» 18.3/1977. Materiał dostępny na stronie <http://scholarship.law.wm.edu/wmlr/vol18/iss3/3> [dostęp 9 stycznia 2016 r.].
- FOWLER K.H., *Limiting the Federal Pardon Power*, «Indiana Law Journal» 83.14/2008. Materiał dostępny na stronie <http://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol83/iss4/17> [dostęp 9 stycznia 2016 r.].
- GROSSA S.R., O’BRIEN B., HUC CH., KENNEDY E.H., *Rate of false conviction of criminal defendants who are sentenced to death*, Proceedings of the National Academy of Sciences, University of Michigan Law School, Law and Economics Research Paper Series No. 14-011, Ann Arbor, 2014. Materiał dostępny na stronie <http://www.pnas.org/content/111/20/7230.full.pdf> [30.01.2016]
- HENRICHSON CH., DELANEY R., *The Price of Prisons. What Incarceration Costs Taxpayers*, Vera Institute of Justice, Nowy Jork 2012. Materiał dostępny na stronie <http://www.vera.org/sites/default/files/resources/downloads/price-of-prisons-updated-version-021914.pdf> [dostęp 30 stycznia 2016 r.].

- KWIATKOWSKI W. , *Zagadnienie kary śmierci w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, Zeszyty Prawnicze, 12.3, Warszawa 2012.
- KWIATKOWSKI W. , *Federalne prawo łaski w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, Zeszyty Prawnicze 15.3, Warszawa 2015.
- LOVE M.C. , *Reinvigorating the federal pardon process: What the President can learn from the states*, «University of St. Thomas Law Review» 9.3/2012, s. Materiał dostępny na stronie <http://ir.stthomas.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1288&context=ustlj> [dostęp 30 stycznia 2016 r.]
- NOVAK A. , *Comparative Executive Clemency: The Constitutional Pardon Power and the Prerogative of Mercy in Global Perspective*, Wyd. Routledge, Nowy Jork 2015.
- RIDOLFI K., GORDON S., *Gubernatorial Clemency Powers. Justice or Mercy?* «Criminal Justice» 24.3/2009. Materiał dostępny na stronie <http://digital-commons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=ncipscholarship> [dostęp 20 stycznia 2016 r.],
- RINGOLD S.M. , *The dynamics of executive clemency*, «American Bar Association Journal»52, 3/1966.
- VITIELLO M., *Three Strikes: Can We Return to Rationality*, «Journal of Criminal Law & Criminology» 87.2/1997. Materiał dostępny na stronie <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6910&context=jclc> [dostęp 30 stycznia 2016 r.].
- VITIELLO M., *Reforming three strikes' excesses*, «Washington University Law Quarterly» 82/2004. Materiał dostępny na stronie [http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1360&context=law\\_lawreview](http://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1360&context=law_lawreview) [dostęp 30 stycznia 2016 r.].
- WILLIAMS K.E., *They Left Great Marks on Me African American Testimonies of Racial Violence from Emancipation to World War I*, New York University Press, Nowy Jork 2012